Roma Dönemi'nde Kıbrıs'ın Yaşadığı Dönüşüm

Ekrem Yaşar AKÇAY*

Öz

Bu çalışmanın amacı doğal zenginlikleri ve jeo-politik konumu nedeniyle tarih boyunca pek çok devletin ilgisini çeken Kıbrıs'ın Roma İmparatorluğu döneminde yaşamış olduğu dönüşümü incelemektir. Çalışmada Roma İmparatorluğu öncesinde Mısır, Hitit, Aka, Fenike, Asur, Pers, gibi pek çok uygarlığın egemenliğinde yaşayan Kıbrıs, söz konusu devletler sayesinde de bir değişim ve dönüşüm yaşamış olsa da Roma İmparatorluğu döneminde Kıbrıs halkı barış içinde yaşamış, ticaret gelişmiş ve refah arttığı gösterilmeye çalışılacaktır. Ayrıca çalışmada Roma İmparatorluğu döneminde adanın bütünleşmiş olduğu ve Roma sistemiyle yönetildiği, adada sağlanmış olan barış ile birlikte adada ekonomik bir gelişimin olduğu ve bu durumun git gide diğer alanlara da yayıldığı tespitleri yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Roma İmparatorluğu, Hristiyanlık, Dönüşüm Süreci, Ticaret.

Transition of the Life of Cyprus in the Roman Period

Abstract

The purpose of this study is to examine the transformation of Cyprus, which had attracted many states throughout history due to its natural richness and geopolitical position, during the Roman Empire. Cyprus, which had lived under the rule of many civilizations such as Egypt, Hittite, Aqa, Phoenician, Assyrian, Persian, before the Roman Empire in the period of the Roman Empire, although it had experienced a change and transformation thanks to the states, the Cypriot people lived in peace during the Roman Empire, will be tried to show. In addition, during the Roman Empire period, it was determined that the island was integrated and that it was ruled by the Roman system, that there was an economic development in the island with the peace provided in the island, and this situation spread to other areas.

Keywords: Cyprus, Roman Empire, Christianity, Transformation Process, Trade.

Özgün Araştırma Makalesi (Original Research Article)
Geliş/Received: 09.03.2017
Kabul/Accepted: 31.07.2018
DOI: http://dx.doi.org/10.17336/igusbd.296962

* Dr. Öğr. Üyesi, Hakkari Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Hakkari, Türkiye, E-posta: ekremyasarakcay@hakkari.edu.tr ORCID ID https://orcid.org/0000-0001-9157-6133

Giriş

Sicilya ve Sardunya adalarından sonra Akdeniz'in en büyük üçüncü adası olan Kıbrıs adası, Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarının geçiş noktası olup büyük medeniyetlerin yer aldığı bir konumda bulunmaktadır (Toraman, 2012). Bu durum sayesinde Kıbrıs, hem uygarlıklar arasında bir köprü olmuş, hem de Kıbrıs'ın ticaretinin hızlı bir şekilde gelişmesine neden olmuştur (Konur, 1946; Öner, 2013). Diğer yandan adanın coğrafi yapısı adayı Akdeniz'in doğusunda önemli bir üs haline getirmiştir.

Pek çok devletin istilasına maruz kalan Kıbrıs, değişik isimlerle anılmıştır. Mısır ve Hitit kaynaklarında adaya *Alasya* ve Asi, Fenikeliler zamanında *Hettim*, Asur belgelerinde *Yatnana* isimleri görülmektedir (Khan Academy, 2017). Bazı dönemlerde Kıbrıs'ta kurulan Amatusya, Salamisya ve Pafya şehir devletleri adanın isimleri olarak kullanılmıştır (Lacovou, 2018). Ayrıca Kıbrıs adının ana kraliçe Kibele'ye Kıbrıs adasında verilen *Kipris* adından, bakır sözcüğünün İbranicedeki karşılığı olan *kopher* kelimesinden ve Akadça, Latince karşılığı olan *cuprum* adından ve Kıbrıs'ta çok fazla bulunan servi ağacının Latince karşılığı olan *Cypress* sözcüklerinden geldiğine dair değişik rivayetler bulunmaktadır (KKTC Enformasyon Dairesi, 2016).

Yeryüzü şekilleri ve coğrafik özelliklerinden ötürü tarıma elverişli bir yapıya sahip olan adada narenciyeden zeytine çeşitli sebze ve meyve çeşidini bir araya toplamıştır (Konur, 1946). Diğer yandan ada, şarap üreticiliğinin de önemli merkezlerinden biri durumunda olup şarap ve üzüm üretimi adanın önemli gelir kaynakları arasındadır (Şahin, 2006). M.Ö. 3000'lerde bakır madeninin bulunmasıyla madencilik alanında da önemli bir konuma gelen Kıbrıs, bu özelliklerinden dolayı tarih boyunca pek çok medeniyetin dikkatini çekmiştir (Güler, 2004; Meydan Larousse, 1974; Brown, 1988). Bununla birlikte Suriye, İsrail, Süveyş Kanalı ve Mısır'a uzanan deniz yolları Kıbrıs'ın etki ve kontrolündedir. Kıbrıs, Akdeniz'den gelen bütün istikametlere Ortadoğu'yu açıp kapatmaktadır. Ortadoğu'da bulunan petrol ve Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı da göz önüne alındığında Kıbrıs'ın önemi bir kat daha artmaktadır (Demirel, 2003; Kalaycı, 2004). Bölge üzerinde çıkarları olan devletler de Ortadoğu'yu kontrol etmek için hava ve deniz üssü olarak Kıbrıs'ı kullanmak istemişlerdir (Cerrahoğlu, 1998).

Kıbrıs'ta Bronz Çağı Kıbrıs Çağları olarak da isimlendirilmektedir (Alatos, 1976). Bu dönemde Kıbrıs, Yakın Doğu, Mısır ve Yunan dünyasıyla yakın ilişkiler içine girmiştir. Deniz kavimlerinin bütün Akdeniz'i dolaşıp bazı şehirleri yıkmaları Kıbrıs adasını da etkilemiştir. Buna karşın Kıbrıs çabuk toparlanmış ve hayat kısa zaman içinde eski halini almıştır (Brown, 1998). Üstelik adada Bronz Çağı bitmeden ada uygarlık gelişimini tamamlamıştır (Karageorghis, 1962).

Mısır'dan Hititlere, Fenikelilerden Asurlulara kadar pek çok devletin egemenliği altında yaşayan Kıbrıs, her dönemde önemli değişimden geçmiştir (Manisalı, 2005). Bu dönemlerde ada kendi içinde şehir krallıklarına bölünmüştür. Krallar çevresinde politik ve kültürel yaşamın olduğu merkezi

kişi, en büyük rahip ve bütün kültürel aktivitelerin başı olmuştur (Karageorghis, 1982a). Bununla birlikte değişim geçirdiği uygarlıklardan biri de Roma İmparatorluğu'dur. Çalışmamız, Kıbrıs adasının Roma döneminde geçirdiği değişimleri ele alacaktır. Çalışmamızda Roma İmparatorluğu'nun egemenliğine giren Kıbrıs'ta yaklaşık 500 yıl sağlanan barış ortamı ve Roma İmparatorluğu'nun merkezi yönetim sisteminin adada uygulanması ile birlikte adanın hem ekonomik hem de siyasi olarak gelişmesine ve güçlenmesine neden olduğunu, diğer yandan adanın Hristiyanlığı kabul etmesiyle birlikte pagan inanış sona erdiği ve adanın bu yeni inanışla sosyal yapısında da değişimler yaşandığı tespitlerini doğrulamaya çalışacaktır.

Roma İmparatorluğu Öncesi Dönemde Kıbrıs'taki Gelişmeler: Kıbrıs'a Hâkim Olan Devletler ve Adaya Etkileri

Kıbrıs adasına yerleşim konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bir grup için adaya yerleşimin en erken M.Ö. 10000'lerde başladığı düşünülmekle birlikte, başka bir grup ise adada yaşayan ilk insanların Cilalı Taş devrinde (M.Ö. 8500-3900) olduğu ileri sürmektedir. Bu insanların Anadolu'nun güneyinden geldiği iddia edilmektedir (Solsten, 1993; Bozkurt, 2001; Tarkan, 1975).

Adadaki yaşam, Bronz Çağıyla değişmeye başlamıştır. M.Ö. 3000 yılları civarında adada bakır yataklarının keşfedilmesiyle insanlar bakır madenini her alanda kullanmaya başlamış, bakıra dayalı üretim ve ticari hayat başlamıştır (Seyithanoğlu, 2015). Bu durum_pek çok devletin Kıbrıs'a ilgisini artırmış ve Kıbrıs, değişik devletlerin egemenlikleri altına girmeye başlamıştır (Prucell, 1969). Yani kültürel çeşitlilik ve ekonomik canlanma, Kıbrıs'a sosyal ve ekonomik açılardan avantajlar sağlamakla birlikte adanın farklı medeniyetlerin egemenlikleri altına yaşamalarına da neden olmuştur (Koç, 2005; Çevikel, 2000).

Kıbrıs üzerinde ilk egemenlik kuran devlet Mısır olmuştur (Ünalmış, 2012). M.Ö. 1500-1450 arasında Mısır egemenliğinde yaşayan Kıbrıs, M.Ö. 1320 yılında Hitit İmparatorluğu'nun egemenliğine girmiştir. Denizci olmayan bir imparatorluk olan Hititler, Suriye'yi daha iyi kontrol etmek için adada varlık sürdürmek istemişlerdir (Hasanoğlu, 2003). Hitit İmparatorluğu bu dönemde bakır ihtiyacını adadan karşılamış, buna ilaveten adayı bir sürgün yeri olarak kullanmıştır (Hakeri, 1993). M.Ö. 1200 yılında Hitit İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla birlikte tekrar Mısır egemenliğine giren ada önemli bir ticaret merkezi halini almıştır. Bu dönemde yaşanan Dor istilasıyla birlikte Yunanlar da adaya girmişlerdir (Belen, 2010: 10). Dağınık olarak yaşayan Yunanlar**,** adada hiçbir zaman birleşerek bir Yunan devleti kuramamışlardır (Demirel, 2003: 74). Yunanlar adayı hem ticaret yapmak hem de artan nüfusu taşımak için kullanmışlardır (Konur, 1946: 15).

Adanın ticaret yüzünden ekonomik gelişimi ve doğal kaynakların varlığı, farklı uygarlıkların cazibe merkezi olmasına neden olmuştur. Örneğin Mikenli ve Akalı tüccarlar, şehre ticari ziyaretlere başlamıştır. Buraya gelen uygarlıklar,

kendi kullandıkları dili yaygınlaştırıp ticareti geliştirecek bir alfabe geliştirmişlerdir. Aynı zamanda adada çömlek yapımına da başlayan bu uygarlıklar, ürettikleri çömlekleri birçok ülkeye pazarlama imkânı bulmuşlardır (Prucell, 1969).

M.Ö. 1000'li yıllarda ada Fenikelilerin kontrolü altına girmiş ve adayı M.Ö. 709'da adayı ele geçiren Asurlulara kadar yönetmişlerdir. Fenikelilerle adada güçlü bağlar kurulmuş olsa da zaman içinde kültür çeşitliliğinin fazlalığı iç içe geçmiş kültürleri barındırdığından adada doğrudan bir Fenike etkisini görmek zordur (Girgin, 2006). Fenikeliler diğer uygarlıklardan farklı olarak adada üstünlük kurmaktan çok krallıklar kurarak adadan vergi toplamıştır (Hakeri, 1993). M.Ö. 709'da adayı Fenikelilerden alan Asurlular, M.Ö. 609'a kadar adayı yönetmişledir. Bu dönemde var olan Kıbrıs şehir krallıkları, Asur krallarına bağlılık sözü vererek ve haraç ödeyerek varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bu krallar hem dini hem de siyasi lider olarak adanın savunmasında görevli kuvvetleri kumanda etmişlerdir (Solsten, 1993).

Asurluların güç kaybetmeleriyle birlikte, Kıbrıs, bir dönem bağımsız bir krallık olarak varlık gösterse de ada çok sürmeden yeniden Mısır egemenliğine girmiştir (T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, 2003; Hasanoğlu, 2003)). Adada yeniden egemen olan Mısırlılar, ticaretin rotasını değiştirmiş ve adadan çıkarılan maden ve keresteler Mısır ve Suriye tarafına yönlendirilmiştir. Kıbrıs'tan gelen keresteler Mısır'da donanma yapımında kullanılmıştır (Roebuck, 1950). Bu sayede Kıbrıs'taki kralların zenginliklerini ve gelişmelerini de devam ettirmiştir.

Adadaki Mısır egemenliği, M.Ö. 525'te Perslerin Mısır'ı ele geçirmesiyle sona ermiştir. Kıbrıs'taki krallar bu sefer de Perslere haraç ödeyerek varlıklarına devam etmişlerdir. Aynı zamanda adadaki Pers egemenliği, Fenikeliler sayesinde de güçlenmiştir. Öyle ki kara devleti olan Perslerin deniz gücü Fenikeliler olmuştur. Persler bunun karşılığında Fenikelilerin Idalium'daki bakır merkezine sahip olmalarına izin vermişlerdir (Hakeri, 1993).

M.Ö. 545'te Pers Kralına gönüllü olarak boyun eğen Kıbrıslı Kralların Pers hâkimiyetinin ilk yıllarında güçlü otoriteleri olmuştur (Karageorghis, 1982a). Hatta Perslerden bağımsız bir dış politika izlemişlerdir. Fakat Darius'un yayılmacı bir politika izlemesi Perslerin Kıbrıslılara karşı tutumunu değiştirmiş ve Persler Kıbrıslı Krallara karşı sert bir politika izlemeye başlamışlardır. Bazı krallar bu duruma boyun eğerken bazıları karşı çıkmıştır. Ionia'da Perslere karşı isyan çıkmış ve isyancılarla yapılan savaşı Persler kazanarak Kıbrıs'ta 200 yıllık kölelik dönemi başlamıştır (Karageorghis, 1982a).

Perslerin döneminde Kıbrıs, bütünleşmiş bir yapıya bürünse de pasifleştirilmiştir. Diğer yandan Perslerin ithalat ve ihracat yapmak için kullandıkları adada aldıkları ağır vergiler, Kıbrıslıları bunaltmıştır. Bu yüzden M.Ö. 499'da Yunanlar Perslere karşı ayaklanınca krallar da Perslere karşı ayaklanma başlatmış ve Fenikelilerin yardımıyla ada Pers egemenliğinde kalmaya devam etmiştir (Hill, 2010). Kıbrıs, M.Ö. 333'te Büyük İskender'in Persleri İssus Savaşı'nda yenmesiyle Büyük İskender'in kontrolüne girmiştir

(Maric, 2010; Arslan, 2011). Büyük İskender döneminde Kıbrıs'taki krallıkların çoğu ortadan kalkmıştır. Bazı krallıklar birbirleriyle birleşmiş bazıları ise başka kentlere yerleşmiştir. Adada Patos ve Salamis olmak üzere iki krallık kalmıştır (Hakeri, 1993). M.Ö. 323'te Büyük İskender'in ölümünden sonra komutanları arasında başlayan taht kavgaları sonucunda generallerinden Antigonlar ve Ptolemyler arasında taht kavgası başlamış ve Ptolemy adayı ancak M.Ö. 294'e ele geçirebilmiştir (Hellander, 2003). Ptolemaios Kıbrıs adasını Mısır'ı korumak için bir tampon bölge olarak kullanmış, bunun yanında da Akdeniz'de kurmak istedikleri deniz imparatorluğunun merkezi olarak gördüğü için ele geçirmiştir (Arca, Gökalp ve Önen, 2011). Bu dönemde Kıbrıs adası Mısır'a siyasi ve ticari bağlarla bağlanmış, ormanları ve zengin maden yataklarıyla Kıbrıs, Mısır için güzel bir hazine olmuştur (Bonnard, 2004). Daha sonra ada M.Ö. 58'de Ptolemaios'un Roma'dan alınan ve ödenmeyen borcundan dolayı Romalı komutan Marcus Parcius Cata tarafından fethedilmiştir (Acaroğlu, Altınova, Demirel, v.d., 1990).

Bununla birlikte M.Ö. 47'de Mısır krallığı Julius Cesar tarafından Kleopatra'ya, Kıbrıs ise Ptolemy ve Arsino'e mülk olarak verilmiştir. Daha sonra Antuva adayı Kelopatra'ya hediye etmiş; ancak Aksiom Savaşı'nda Antuvan'ı yenen Augustus, adayı almış ve ada M.Ö. 30'da tamamen Roma kontrolüne girmiştir (Alasya, 1998).

Roma İmparatorluğu'nun Kıbrıs'a Etkileri

Roma İmparatorluğu'nun adayı M. Ö. 58'de hâkimiyetine almasından sonra ada, Anadolu'daki Kilikya eyaletinin bir parçası olarak yönetilmiştir Erdemir, 2009). Yönetim M.Ö. 22'de Roma Senatosu'na devredilmiş ve ada Amathus, Paphos, Lapithos ve Salamis olmak üzere dört bölgeye ayrılmıştır(Karageorghis, 1982b). Paphos, adanın yönetim merkezi olurken Salamis de ticaret merkezi olmuştur (Bunson, 2002). Roma döneminde adada yaklaşık 461 yıl barış sağlanmış, modern endüstri ve ticaret gelişmiştir (http://www.cypnet.co.uk, 2016). Elde edilen gelirden hem Kıbrıslılar hem de Roma İmparatorluğu faydalanmıştır. Genel olarak bakıldığında Roma İmparatorluğu Kıbrıs adasını şu sebeplerden ötürü egemenliği altına almak istemiştir.

- Adanın doğal zenginlikleri
- Adanın stratejik önemi
- Batı Akdeniz'de hâkimiyet kurmuş olan Roma'nın Doğu Akdeniz'e de egemen olma isteği
- Romalı bir asil olan Cladius'un Kıbrıs sularında korsanlarca esir alınmasıdır (Magie, 1950).

Kıbrıs'ın Roma İmparatorluğu tarafından alınmasından sonra Aziz Claudius Lex Clodia adında bir tasarı hazırlamış ve bu tasarı uyarınca Kıbrıs'ta bulunan krallığın son bulması kararı alınmıştır (Wiseman, 1999). M.Ö. 53-51 arasında Kıbrıs'ta valilik yapan Claudius döneminde ekonomik ve siyasi

sorunlar yaşanmıştır. Bu nedenle halkın üzerindeki ağır vergiler kaldırılamamıştır. Bunun üzerine M.Ö 51'de Çiçerro adaya vali olarak atanmıştır (Kısakürek ve Kısakürek, 2009). Bu dönemde Kıbrıs'ın ekonomisi iyileşmiştir. Hasat zamanında ortaya çıkan kıtlık sorununu çözen Çiçerro halkın sevgisini kazanmıştır. Halkla vergi toplayanlar arasında yaşanan sorunları çözen Çiçerro, vergi toplayanları cezalandırarak halkın üzerindeki yükü hafifletmiştir (Freeman, 2003). Valiliği döneminde oluşturulan bir ordu Fırat Nehri'ni geçerek Anadolu'ya girmiştir. Amanos dağlarında yaşayan ve Roma hâkimiyeti altında olmayan kabileleri Roma İmparatorluğu egemenliğine katan Çicerro, askeri alanda da başarılar elde etmeye çalışmıştır (Magie, 1950).

Roma döneminde adada ekonomik, tarım, bayındırlık alanlarında gelişmeler olmuştur. Yeni yollar, limanlar, rıhtımlar, yollar kanalizasyon, gemi tezgâhları ve kamu binaları yapılmıştır (Maric, 2010). Aslında Roma İmparatorluğu birliğini sağlamak, imparatorluğun sınırları içinde düzeni devam ettirmek için bu gelişmelerin olmasını sağlamıştır Kinder and Hilgemann, 2006). Üstelik Roma döneminde adaya su getirilmiştir. Diğer yandan ticari alanda da gelişmeler olmuştur. Adada yağ, buğday, demir, bakır ve gümüş üretilip satılmıştır. Bu durum Kıbrıs'a diğer bölgelerden göçün yoğunlaşmasına neden olmuştur. Ticari açıdan zeytinyağı önemli bir ürün olmuştur. Zeytinyağı önemli bir besin kaynağı olarak kullanılmasının yanında tıp ve kozmetik alanlarında da önemli bir hale gelmiştir (Kinsley and Decker, 2001). Diğer yandan şarap, tahıl, mineraller, cam, kereste ve gemi ticareti Kıbrıs'ın en önemli ekonomik kaynakları olmuştur. Bu malları bölgedeki devletlere satan Kıbrıslılar oradaki yerel yapılarla bağlantı kurmuşlar ve özellikle gemicilik, Kıbrıs günlük yaşamı ve kültürünün önemli bir parçası olmuştur (Amandry, 1993).

Ekonomik olarak Roma Dönemi Kıbrıs için önemli dönemlerden biri olmuştur. Bu dönemde Salamis gibi şehirlerde ticaret çok gelişmiştir. Kendine yeten bir yapıya sahip olan adadaki doğal kaynakların ticareti Kıbrıs ekonomisini güçlendirmiştir (Michaelides, 1996). Diğer yandan adanın stratejik konumu ve önemli ticaret merkezlerine olan yakınlığı ekonomik gelişmesinde büyük etken olmuş ve ada Roma İmparatorluğu için önemli bir ekonomik kazanç bölgesi halini almıştır (Park, 2004).

Bu dönemde siyasi anlamda Kıbrıs bütünleşmiştir. Örneğin, Kıbrıs Federasyonu adıyla para bastırılmıştır (Hakeri, 1993). Adanın yönetim şekli Roma prensiplerine göre olmuştur. Adadaki şehirler, belediyeler tarafından yönetilir. Belediyeler, iç sorunlarını kendilerini çözmekten tutun paralarını kendileri üretecek kadar geniş yetkilere sahip olmuşlardır. Vali ise sadece tahkimleri çözen ve vergileri kontrol eden bir konumda olmuştur. Diğer yandan Roma İmparatorluğu adada büyük askeri birimlerden çok küçük birimler bırakmıştır (http://northcyprustur.ru, 2015). Roma döneminde Kıbrıs'ta sadece iki tür askeri yapı bulunmuştur. Birincisi yerel konseyin içişlerinde asayişi sağlamak için bulundurduğu atlı birlikler ikincisi ise Yahudi isyanında da kullanılan askeri birliklerdir. Bu birliklerin sayısı 2000 kadar olup Roma İmparatorluğu Kıbrıs'ta başka askeri bir yapıya ihtiyaç duymamıştır. Diğer yandan Roma idari sistemi de Kıbrıs'ta oldukça esnekti. Genel olarak yönetim

Roma senatosundaydı. Senatonun adadaki temsilcileri ise vali ve yardımcılarından oluşmuştur. Bu görevliler ise şunlardan oluşmuştur.

- Yüksek mahkeme adli görevlileri
- Rahipler
- Su kemerleri, yollar binalar yapan görevliler
- Adanın iç güvenliğini sağlayan görevlilerdir (Mittford, 1980).

Bu dönemde kadınlar kısıtlı bir hayat yaşamışlardır. Yazıtlardan elde edilen bilgiler ışığında kadınların geneli ev hanımı olmuş ve sağlıklı ailelerden gelen sağlıklı ve yüksek mertebeden erkeklerle evlenerek sosyal hayatta yer almışlardır (Mittford, 1980) Roma İmparatorluğu döneminde ada, Hristiyanlıkla tanışmış ve bu din yavaş yavaş Pagan inanışın yerini almıştır. Kıbrıs'ta Hristiyanlık yayılırken hem halk hem de bazı Romalı yöneticiler Hıristiyanlığa inandırılarak din aşılanmaya çalışılmıştır (Güçlü, 2007). Öyle ki adanın genel valisi Paulus, Roma İmparatorluğu'nda Hıristiyanlığı kabul eden ilk soylu Romalı olmuş ve Kıbrıs da Roma İmparatorluğu içinde Hıristiyan biri tarafından yönetilen ilk yer olmuştur (Prucell, 1969). 70'lerde Roma İmparatorluğu'nun Kudüs'ü ele geçirmesinden sonra adaya Yahudiler de gelmeye başlamıştır. Ancak 115 yılında Artemiaon liderliğinde isyan çıkarmışlar ve bu isyan sonucunda Salamis şehrini yağmalayıp tahrip etmişlerdir (Güven, 2010). 117 yılında Roma yönetimi tarafından isyan bastırılmış ve isyan nedeniyle Kıbrıs'a girmeleri uzunca bir süre yasaklanmıştır (Darke and Stewart, 2015; Gattheil and Kraus, 2015). Yahudilerin adadan çıkarılmasından sonra Hristiyanlık daha hızlı yayılmıştır. Ancak adada bazı dönemlerde yaşanan depremler nedeniyle adanın yapısı bozulmuştur. Yaşanan depremler yüzünden ada yıkılsa da yeniden yaptırılmıştır (Wdowinski, 2004)**.** Buna karşın adada kıtlık yaşanmaya başlamış ve bunun sonucunda pek çok insan adayı terk etmek zorunda kalmıştır (Tarkan, 1975). Aynı dönem içinde Kudüs'ü ziyaretten dönen Konstantin'in annesi Helena, Kıbrıs'ı ziyaret etmiş ve adayı tekrar refaha kavuşturmak için halka parasız arazi vermiş ve vergiden muaf tutmuştur. Bu sayede adada yeniden refah sağlanmış ve Hristiyanlık daha hızlı yayılmıştır (Konur, 1946). 333-334 yıllarında ise Calocaerus, Kıbrıs'taki tahtta hak iddia etmiş ve I. Konstantin'e karşı ayaklanmıştır (Maier, 1968). Ancak isyan, Flourus Dalmatius komutasındaki birlikler tarafından bastırılmıştır. Roma İmparatorluğu'nun 395'te ikiye ayrılmasından sonra Kıbrıs, Bizans İmparatorluğu'nun bir parçası olmuş ve 800 yıl Bizans İmparatorluğu tarafından yönetilmiştir (Köse, 2017; Emilianides, 2011)

Sonuç

Köklü bir tarihi olan Kıbrıs adası, jeo-politik ve jeo-stratejik konumu nedeniyle tarih boyunca pek çok devletin ilgisini çekmiştir. Tarihsel süreç içinde adada egemen olan Mısır, Hitit, Asur, Fenike gibi devletler, adayı farklı nedenlerden ötürü kontrol etmişlerdir. Bir grup devlet adayı**,** Ortadoğu'yu

kontrol etmek için açılan bir kapı olarak görüp elde etmek isterken bir başka grup ise adanın doğal kaynaklarını kullanmak için egemen olmak istemiştir.

Adadaki doğal kaynakların zenginliği, zeytinyağı üretimi, tarıma elverişli topraklar ve ticaret yollarına yakınlık ticareti geliştirmiştir. Salamis, Pafos gibi şehirler adanın önemli ticari merkezleri olmuşlardır. Ekonomik olarak adanın gelişimi ise hem Roma İmparatorluğu'na hem de Kıbrıs'a oldukça önemli ekonomik kazançlar sağlamıştır. Ticaretin gelişmesi, nedeniyle ada çok göç almaya başlamış ve bu durum adanın kültürel zenginliğini artırmıştır. M.Ö. 58'de adaya hâkim olmaya başlayan Roma İmparatorluğu döneminde, adada görece daha barışçıl ve daha refah bir ortam olmuştur. Adada sağlanan refah ortamı, doğal olarak modern endüstrinin, tarımın, bayındırlık alanının gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Siyasi olarak ada, Roma İmparatorluğu döneminde bütünleştirilmiştir. Örneğin adada bu dönemde Kıbrıs Federasyonu adıyla para bastırılmıştır. Aynı zamanda ada bu dönemde Roma sistemiyle yönetilmiştir. Örneğin adadaki şehirler, belediyeler tarafından yönetilmiş ve belediyeler oldukça geniş yetkilere sahip olmuşlardır. Adanın genel yöneticisi valiler ise kontrol ve denetleme mekanizması olarak kalmıştır. Sıkı bir yönetim ve savunma yapısına gerek duymayan Roma İmparatorluğu az sayıda görevli ile Kıbrıs'ta istediği idari düzeni sağlamıştır. Adanın siyasi açıdan bütünlük içinde olması, düzenin ve refahın sağlanmasına ve ekonominin gelişmesine katkı sağlamıştır.

Bunların yanında Roma İmparatorluğu döneminde adanın Hristiyanlıkla tanışması ve Hıristiyanlığı hızlı bir şekilde yayılması, adada pagan inanışı sonlandırmaya başlamıştır. Roma İmparatorluğu içinde Hıristiyan biri tarafından yönetilen ilk yer olan Kıbrıs'ta Hristiyanlığın etkisiyle sosyal yapıda da değişimler yaşanmıştır.

KAYNAKÇA

ACAROĞLU, T., ALTINOVA, N., DEMİREL, N., v.d. (1990). *Meydan Larousse*. İstanbul: Sabah Yayınları.

ALASTOS, D. (1976). *Cyprus in history*. London.

ALASYA, H. F. (1988). *Tarihte Kıbrıs*. Ankara: Kıbrıs Türk Kültür Derneği.

ARCA, E. A., GÖKALP, N., ÖNEN, N. T. (2011). Pamphylia bölgesinin Mısır ve Kıbrıs ile olan ilişkileri. *OLBA*, *Vol. 29*, 287-316.

AMANDRY, M. (1993). *Coinage production and Monetary circulation in Roman Cyprus*. Nicosia: Bank of Cyprus Cultural Foundation,

ARSLAN, M. (2011). Yalvaç-Beyşehir-Suğla oluğu'nun M.Ö. 500-M.S. 500 yılları arasında tarihi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi.* Konya.

BONNARD, A. (2004). *Antik Yunan uygarlığı: Euripides'ten İskenderiye'ye*. Kerem Kurtgözü (çev.) Cilt 3. İstanbul: Evrensel Basın Yayın.

BOZKURT, İ. (2001). Kıbrıs'ın tarihine bir bakış. İrfan Kaya Ülger ve Ertan Efegil (ed.) *Avrupa Birliği Kıskacında Kıbrıs Meselesi*. Ankara: Ahsen Yayıncılık.

BROWN, V. T. (1988). *Ancent Cyprus*. Cambridge: Cambridge University Press.

BUNSON, M. (2002). *Encyclopedia of the Roman Empire*. New York: Facts on File.

CERRAHOĞLU, Z. (1998). *Birleşmiş Milletler gözetiminde Kıbrıs sorunu ile ilgili yapılan toplumlararası görüşmeler (1968-1990)*. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı Yayınları.

Cyprus under Roman Empire. Erişim tarihi: 10.10.2016. http://www.cypnet.co.uk/ncyprus/history/13.htm.

ÇEVİKEL N. (2000). *Kıbrıs eyaleti yönetim, kilise, ayan ve halk /1750-1880: Bir değişim döneminin anatomisi*. Gazimağusa: Doğu Akdeniz Üniversitesi Basımevi.

DARKE, D. and STEWART, M. (2015). *North Cyprus*. Guilford: Bradt Travel Guides.

DEMİREL, H. (2003). Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği ve Kıbrıs problemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Isparta.

EMILIANIDES, A. C. (2011). *Religion and Law in Cyprus*, New York: Wolter Kluwer Legal.

ERDEMİR, H. P. (2009). Economic management of Cilicia in the time of Cicer. *OLBA*. *Vol. 27*, 141-156.

FREEMAN, C. (2003). *Mısır, Yunan ve Roma Antik Akdeniz uygarlıkları*. Ankara: Dost Kitabevi.

GATTHEIL, R. and KRAUSS, S. (2016). *Cyprus. Erişim tarihi: 10.10.2016, http://www.jewishencyclopedia.com/articles/4825-cyprus*.

GİRGİN, G. (2006). Fenikelilerde Akdeniz ticareti. *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Konya.

GÜÇLÜ, D. (2007). Antik Bithynia bölgesinin tarihsel içerikli yazıtları kataloğu ve tarihçesi. *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Antalya.

GÜLER, Y. (2004). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar Kıbrıs meselesi. *G.Ü. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. *Cilt 5* (1), 101-112.

GÜVEN, İ. *Uygarlık tarihi*. 3. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.

HAKERI, B. H. (1993) *Başlangıcından 1878'e dek Kıbrıs tarihi*. Lefkoşe: KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları.

HASANOĞLU, E. (2003). 28 Şubat sürecinde Kıbrıs, çözümler ve öneriler. *Başkent Üniversitesi Paneller Dizisi*. Ankara.

HELLANDER, P. (2003). *Cyprus.* London: Lonely Planet.

HILL, G. *A history of Cyprus*. New York: Cambridge University Press.

KALAYCI, İ. (2004). Kıbrıs'ın Jeo-ekonomik yapısı. İrfan Kalaycı (ed.), *Kıbrıs ve Geleceği: Ekonomi-Politik Bir Tartışma*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

KARAGEORGHIS, V. (1962). Fouilles de salamine. *BCH*. 86, 396-405.

KARAGEORGHIS,. (1982a). *Cyprus*. London: Picture Book

KARAGEORGHIS,. (1982b). *Cyprus from the Stone Age to the Romans*. London: Thames and Hundson.

KHAN ACADEMY. (2017). *The Hittites and Ancient Anatolia. Erişim tarihi: 17.07.2017, https://www.khanacademy.org/humanities/world-history/world-history-beginnings/ancient-egypt-hittites/a/the-hittites*.

KISAKÜREK, E. E. ve KISAKÜREK, A. (2009). *Anadolu merkezli Dünya tarihi Kıbrıs: M.Ö. 270-70*. İstanbul: Bizimkiler.

KINDER, H. and HILGEMANN, W. (2006). *Dünya Tarihi atlası*. 1. Cilt, Ankara: ODTÜ Yayıncılık.

KINGSLEY, S. A. and DECKER, M. (2001) The Economy of late Antique Cyprus. *Economy and Exchange in the East Mediterranean during Late Antiquity*, Aarus: Aaurs University Press.

KKTC Enformasyon Dairesi. (2016). *Kıbrıs'ın sosyal ekonomik ve siyasi tarihi. Erişim tarihi: 11.10.2016, http://mfa.gov.ct.tr/pio/kibrisin-sosyal-ekonomik-ve-siyasi-tarihi/*.

KOÇ, S. (2005). *Dünden bugüne Kıbrıs sorunu ve stratejik yaklaşımlar*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayınları.

KONUR, İ. (1946). *Kıbrıs tarihi ve Kıbrıs'taki Türk eserleri*. Adana: Seyhan Basımevi.

KÖSE, O. (2017). *Tarihte Kıbrıs*. Cilt 2, İstanbul: İmak Ofset.

LACOVOU, M. (2018). *Mapping the Ancient Kingdoms of Cyprus cartography and classical scholarship during the enlightenment. Erişim tarihi: 17.07.2018, http://www.ine-notebooks.org/index.php/te/article/viewfile/117/173*.

MAGIE, D. (1950). *Roman rule in Asia minor to the end of Third Century after Christ I-II*. Princeton: Princeton University Press.

MAIER, F. G. (1968). *Cyprus: From earliest time to the present day*. London: Elek Books Ltd.

MANİSALI, E. (2005). *Dünden bugüne Kıbrıs*. Ankara: Gündoğan Yayınları.

MARIC, V. (2010). *Cyprus*. London: Lonely Planet.

Meydan Larousse Gençlik Ansiklopedisi. (1974). 2. Cilt, İstanbul: Meydan Gazetecilik.

MICHAELIDES, D. (1996). *The development of the Cypriot Economy from the Prehistoric period to the present day*. New York: The American School of Oriental Research.

MITTFORD, T. (1980). Roman Cyprus. *ANRW*. *Vol. 2* (7), 1289-1297.

ÖNER, N. (2003). *Kıbrıs'ta tarih ve doğa*. e-Kitap.

PARK, D. (2004). T*he Roman coinage of Cyprus*. Nicosia: Cyprus Numismatic Society.

PRUCELL, H. D. (1969). *Cyprus*. New York: Frederick A. Praeger.

ROEBUCK, C. (1950). The grain trade between Greece and Egypt. *Classical Philology*, *Vol. 45* (4), 236-247.

Roma İmparatorluğu dönemi. Erişim tarihi: 10.10.2015. http://northcyprustur.ru

SEYİTHANOĞLU, F. (2015). *Stratejik üs Kıbrıs. Erişim tarihi: 24.08.2015, http://ulkemasalari.com/tr/yazi/4Geçerli belgede kaynak yok.6.*

SOLSTEN, E. (1993). *Cyprus: A country study*. Washington: GPO.

ŞAHİN, S. (2006). VI. ve VII. yüzyıllarda Kıbrıs. *Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Elazığ.

TARKAN, M. T. (1975). *Kıbrıs (genel çizgileriyle)*. Ankara: Sevinç Matbaası.

T.C. BAŞBAKANLIK DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI. (2000). *Osmanlı idaresinde Kıbrıs (nüfusu, arazi dağılımı ve Türk vakıfları)*. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları.

TORAMAN, A. (2012). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti. Erişim tarihi: 24.08.2015, http://www.genelturktarihi.net/wp-content/uploads/2012/04/kibris.pdf*.

ÜNALMIŞ, A. N. (2012), AB'nin Kıbrıs sorununa bakışı ve Türkiye-AB ilişkileri. *Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara.

WDOWINSKI, S., BEN-AVRAHAM, Z., ARVIDSSON, R. and EKSTROM, G. (2004), Seismotectonics of the Cyprian Arc. *Geophysics Journal International.* 164, 176-181.

WISEMAN, T. P. (1999). Caesar, Pompey and Rome 59-50B.C. *CAH.* 9, 368–417.

Summary

The island of Cyprus claimed to be a history dating back to 10000 B.C., has attracted many governments throughout history due to its geopolitical and geostrategic position. Because the island is a very important base for the great powers who want to control the Middle East and Africa. However, the fact that the island is rich in natural resources has also encouraged big governments to control the island. States such as Egypt, Hittite, Assyrian, and Phoenician, who dominated the island in the course of history, have controlled the island for different reasons. A group of state candidates who wanted to be dominant as a gateway to control the Middle East wanted to be dominant in using the island's natural resources. In addition to the conflicts that have taken place due to the sovereignty of many states in the island, cultural diversity has also caused a great accumulation of culture. Especially the presence of rich natural resources on the island has improved trade on the island. Due to the development of trade and the prosperity of the island, the island has started to receive immigration and the island's cultural richness has continued to increase. Therefore, the influence of the sovereign states on the island has caused significant changes in the island from the economic, political and social aspects of

trade development due to the island's rich natural resources. However, this change has developed more during the Roman Empire period.

During the Roman Empire period, which began to dominate the island in 58 B.C., it became a more peaceful and more prosperous environment than in the island. The prosperity of the island naturally manifests itself in the modern industrial, agricultural, public works and trade development. Due to its proximity to olive oil, agriculture, and trade routes, Cyprus has developed economically as it has developed in commercial areas. Salamis and Paphos have become important commercial centers of the island. Economically, the development of the island has provided considerable economic gains both to the Roman Empire and to Cyprus. Politically, the island was integrated during the Roman Empire. For example, in this period, money was printed in Cyprus in the name of the Cyprus Federation. At the same time, the island was ruled by the Roman system in this period. For example, the cities on the island were governed by municipalities and the municipalities had very broad authority. Adan's general manager and governors were left as control and supervision mechanism. The Roman Empire, which did not need a strict management and defense structure, provided the administrative regime that it wanted in Cyprus with a small number of officials. Ensure that the island is politically integral, contributes to order and prosperity and to the development of the economy. In addition to this, during the Roman Empire, the island began to meet with Christianity, and to spread Christianity quickly, ending pagan belief in the island. Christianity continued to spread when the famine and poverty caused by the earthquakes that lived in certain periods on the island were overcome by the Roman Empire. In Cyprus, the first place ruled by a Christian within the Roman Empire, there was also a change in social structure due to the influence of Christianity.